

דפי לימוד בחברותא

שבוע המודעות לשכול האזרחי

מקומה של החברה בשכול של הפרט

אל תרחק / זלדה

הַמִּנְחָמִים בָּאִים אֶל הַחֲצֵר
הַחֲצוּנָה
עוֹמְדִים עַל יַד הַשַּׁעַר
אֲשֶׁר פָּנָיו אֶל גַּיַּא צְלֻמוֹת
וְאִימָתוֹ סָבִיב סָבִיב.
עֲמִידָה עַל יַד הַשַּׁעַר כָּל יְכַלְתֶּם
שֶׁל מִנְחָמִים לִשְׂאֵת.
גַּם נִפְשֵׁי בְּקֶרֶחַק פְּרָסְאוֹת
מִן הָאָנִי שֶׁל הַבּוֹכָה. גְּזָרָה הִיא.
יֹצֵר לֵילוֹת וְרוּחַ
הֵלֵא נִגְדָּךְ בְּכִי אִים זָה,
אֶל תִּרְחַק
אֶל יַעֲקוֹדוֹ כְּחִיץ
מִיִּלְיוֹנֵי שָׁנוֹת אוֹר
בִּינְךָ וּבֵין אֵיבֹב.

ביטויים שונים לאבל

אבלים שונים, נוהגים לבטא את הכאב בדרכים שונות. כך מספרת הגמרא במסכת שבת על בני זוג אשר בחרו בדרכים שונות: (מתורגם מארמית ע"פ שבת קנ"א עמ' ב')

"ר' חנינא מתה לו בתו ולא בכה. אָמְרָה לוֹ אִשְׁתּוֹ: תִּרְנַגְלַת הוֹצֵאתָ מִבֵּיתְךָ? (שאינך בוכה?) אָמַר לָהּ: שְׁנַיִם שְׂכוֹל וְעוֹרוֹן!"
(לא די בצרת השכול שעלי להוסיף עליה גם עיורון מרוב בכי).

- כיצד אשתו של ר' חנינא מפרשת את התנהגותו? מה ההיגיון בדבריה?
- כיצד אתם מבינים את התנהגותו של רבי חנינא? מה מבטא העדר הבכי?
- מה משקף הדיאלוג הזוגי בין רבי חנינא לאשתו?
- למה לדעתכם מתכוון רבי חנינא באמרו "שכול ועיורון?"
- עם איזו דרך התמודדות אתם מזדהים יותר?

ראש חודש ניסן. יום חנוכת המשכן, יום חגיגי. אך במהלך החגיגות הללו נדב ואביהוא, בניו של אהרון, נכנסים למקדש וקורה אסון והם נפטרים. תגובתו של אביהם זעקה אילמת: "יודום אהרן".

המפרשים הציגו פרושים שונים לפשר הדומיה של אהרון: מדרש ספרא:

"נכנס משה אצלו והיה מפייסו. אמר לו: אהרן אחי, מסיני נאמר לי "עתיד אני לקדש את הבית הזה - באדם גדול אני מקדשו". הייתי סבור או בי או בך בית מתקדש. עכשיו נמצאו בניך גדולים ממני וממך שבהם הבית נתקדש. כיון ששמע אהרן כך - צדק עליו את הדין ושתק שנאמר "יודם אהרן".

אברבנאל: "יודם אהרן - שנהפך לבו והיה כאבן דומם ולא נשא קולו בבכי ובמספד כאב על בניו, גם לא קיבל תנחומים ממשה, כי לא נותרה בו נשמה והדיבור אין בו".

- מה פשר שתיקתו של אהרן לפי הפירושים השונים?
- מה ניתן ללמוד ממנה על הקושי של האבל לבטא את אבלותו?

תפקידה של החברה באבלות בהמשך הדברים, נאסרת על אהרן ובניו האבלות, אך משה אומר משהו נוסף:

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן וְלֹאֲלֶעָזֶר וְלֹאֲיִתְמָר בְּנֵי רָאשֵׁיכֶם אֶל תִּפְרְעוּ וּבְגִדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ וְעַל כָּל הָעֵדָה יִקְצַף וְאֲחִיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֶת הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה'". (ויקרא י' ו')

- מדוע לדעתכם צריך לומר לאהרן כי כל העדה כן תתאבל על מות הבנים?
- האם האבלות של העם תורמת לאהרן ובניו?
- חכמים בחרו "לסמן" את האבלים בזמן העליה לרגל לירושלים. כך מלמדת אותנו המשנה במסכת מדות (פרק ב' משנה ב)
- **"כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל, חוץ ממי שאירעו דבר, שהוא מקיף לשמאל"**

- מה לך מוקיף לשמאל? שאני אבל, השוכן בבית הזה ינחמך.
- מדוע לדעתכם ראו חכמים לפעול בדרך זו?
- מה ניתן ללמוד מכך על תפקיד החברה במציאות של אבל?

המורכבות שבניחוח האבלים

"החפץ להיות מנחם מהימן, מלאכתו אינה קלה כלל, מצד אחד הוא צריך להתמודד עם רתיעתו ופחדו מפני המוות והשכול, ומצד שני הוא צריך לאמוד בזהירות היכן מצוי האבל מבחינה נפשית, כדי שיוכל להחליט מה רצוי לעשות או לומר, וממה רצוי להימנע. היכולת לעמוד במשימה זו אינה נחלת הכל ... מנחם הסבור כי בידיו להציע ניחומים מילוליים, אמור לוודא כי הדברים שיאמר יהיו "דברים שמתקבלין על הלב" (מגילה ל"ז, ע"ב) לא מילים שבלוניות, אלא דברים ההולמים את המיוחדות הסובייקטיבית של המעמד והשעה, כדי שהלב יוכל לקלוט אותם ולהסתייע בהם." אליהו רוזנהיים, תצא נפשי עליך)

שתי דרכי התגובה לקושי, מתוארות גם במחלוקת חכמים (סנהדרין ק', ב') בפירוש הפסוק במשלי. (י"ב, כ"ה):

"דָאָגָה בְּלֵב אִישׁ יִשְׁחָנָה."

רבי אמי ורבי אסי: חד אמר: ישיחנה מדעתו, וחד אמר: ישיחנה לאחרים.

- ספרו לחברותא, באיזו משתי הדרכים אתם נוהגים לבחור.

אִם תִּפְגַּשׁ אָדָם שָׂבוֹר
שָׁב אֵתוֹ
עַל סֵף הַשֶּׁבֶר הָאָרוֹר
אַל תִּנְסֶה לְתַקֵּן
אַל תִּרְצֶה שׁוֹם דָּבָר
בְּיָרְאָה וּבְאַהֲבַת הַזּוֹלָת
שָׁב אֵתוֹ
שְׁלֵא יִהְיֶה שָׁם לְבַד.
(סמדר וינשטוק)

האם יש לניחוח אבלים התיישנות?

היחס הראוי לאדם שנפטר לו קרוב, משתנה עם חלוף הזמן. עם זאת, אנו למדים מדברי חכמים כי גם לאחר תקופה ארוכה, עדיין יש לתת את הדעת לקיומו של הכאב. כך מנחים חכמים במסכת מועד קטן (כ"א, ב'): "המוצא את חברו אבל בתוך י"ב חדש - מדבר עמו תנחומין ואינו שואל בשלומו. לאחר י"ב חדש - שואל בשלומו ואינו מדבר עמו תנחומין אבל מדבר עמו מן הצד. א"ר מאיר: המוצא את חברו אבל לאחר י"ב חדש ומדבר עמו תנחומין למה הוא דומה?! לאדם שנשברה רגלו וחיתה (התרפאה) מצאו רופא ואמר לו: כלך אצלי (בוא אלי) שאני שוברה וארפאנה, כדי שתדע שסמננין שלי יפין! (שהתרופות שלי טובות).

- מדוע אין "לנחם" לאחר חלוף שנה?
- תנו דוגמה לאפשרות ש"מדבר עמו מן הצד"
- מה אנו יכולים ללמוד מכך ש"מדבר עמו מן הצד" גם לאחר חלוף שנה?

